

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

3/2013

Izraelské parlamentní volby 2013

Ing. Mgr. Martin Kuta
březen 2013

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Stát Izrael vznikl na základě rezoluce OSN v květnu roku 1948 v reakci na druhou světovou válku a s ní spojený holocaust. Ačkoli rezoluce OSN počítala s vytvořením i arabského státu v Palestině, k jeho vzniku nikdy nedošlo. Ihned po vzniku Státu v květnu 1948 propukla v oblasti první ze série několika válečných konfliktů (takzvaná první arabsko-izraelská válka, z izraelského pohledu se jednalo o válku za nezávislost)¹. První válka ukázala podmínky budoucí existence samostatného židovského státu – značná militarizace společnosti (branná povinnost) a mezinárodní pomoc v podobě spolupráce (a určité mezinárodní ochrany) Spojených států amerických. Vedle toho se izraelská politika vyznačuje určitou mírou exkluzivity; ačkoli bývá označována za jedinou skutečnou demokracii v oblasti, demokracie funguje pouze pro obyvatele židovského původu/náboženství².

Základy izraelského stranického systému (a s ním spojené otázky ideových proudů v izraelské politice) se datují do doby britské mandátní správy (1922–1948), kdy se postupně začala židovská komunita v Palestině rozdělovat na jednotlivé politicko-společenské segmenty³. Z těchto dvou segmentů se následně vyvinuly významné politické proudy, které mají význam i pro současnou izraelskou politiku. V této době se totiž již objevilo rozvrstvení na konfesní (s rozdílnou intenzitou) a sekularizované strany.

Politický a ústavní systém

Ústavní systém Státu Izrael je založen na nepsané ústavě (podobně jako tomu je v případě Spojeného království). Prohlášení nezávislosti (přijaté brzy po vzniku samostatného státu) obsahovalo požadavek svolání ústavodárného shromáždění a následného přijetí psané ústavy (s termínem do 1. října 1948). Ačkoli *Knesset*, izraelský parlament, nechal zřídit komisi, jejímž úkolem bylo navržení ústavního textu, vlastní text nebyl přijat. V současnosti se tak jedná o „soubor“ základních zákonů⁴ s obdobnou strukturou jako u typických ústavních zákonů⁵.

¹ Přehled arabsko-izraelských válek viz Britannica.com. Arab-Israeli wars [cit. 8. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/31439/Arab-Israeli-wars>.

² ZÁHORA, Jakub. Vybraná témata 3/2009. Izraelský politický systém a strany. Parlamentní institut. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=54623>.

³ První politické-společenské proudy byly Mapai a Revizionistická strana. Obě strany se lišily v pohledu na optimální ekonomický systém pro židovskou komunitu na území mandátního území. FREEDMAN, Robert. Contemporary Israel: domestic politics, foreign policy, and security challenges. Boulder: Westview Press, 2009, s. 4.

⁴ Přehled základních zákonů dostupný ze stránek izraelského parlamentu (*Knesset*). Knesset.org.il. Basic Laws – Full Texts [cit. 8. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_yesod1.htm.

⁵ Jednalo se o aplikaci takzvaného Harariho návrhu (Yizhar Harari, poslanec Knesetu s přestávkami v letech 1949–1974), podle něhož se ústava ve formálním smyslu nachází v několika zákonech, které dohromady tvoří kapitoly ústavy. Harariho rezoluce představovala jeden z prvních kompromisů mezi náboženskými stranami a sekularizovanými. Náboženské strany nechtěly přijmout sekulární ústavu, protože nejvyšším zákone pro ně je Tóra.

V diskuzích předcházejících přijetí Harariho rezoluce zazněly také argumenty, že tehdejší politická reprezentace nemůže přijmout ústavní text kvůli malému počtu židovského obyvatelstva v tehdejším Státu Izrael (G. Sartori uvádí, že obyvatelů Státu Izrael židovského původu bylo v roce 1949 440 tisíc, v roce 1973 1,5 milionu. V současnosti se jedná o 7,9 milionů obyvatel, z čehož 6 milionů jsou Židé a 1,6 milionů Arabové). S tím souvisí i přijetí takzvaného zákona o návratu (5. července 1950), který umožňoval lidem židovského původu (až po linii

Hlavou státu je podle základního zákona prezident⁶. Mezi prezidentské pravomoci patří sestavování vlády, podepisování zákonů, ratifikace mezinárodních smluv, přijímání cizích velvyslanců a vysílání izraelských. Do úřadu pověřuje a následně z úřadu odvolává soudce a další veřejné úřední osoby. Prezident dále vykonává funkce, které jsou mu uděleny zákonem (čl. 11 základního zákona o prezidentovi státu). Výjimečnou pravomocí hlavy státu je i možnost vyžadovat od vlády zprávy z jejích zasedání. Kromě dokumentů týkajících se sestavování vlády musejí být všechny ostatní prezidentské dokumenty spolupodepsány premiérem, který za ně přebírá politickou odpovědnost, případně jiného ministra, pokud se na tom vláda usnese (čl. 12 základního zákona o prezidentovi státu). Parlament se může také usnést a odvolat prezidenta z úřadu tří čtvrtinovou většinou v případě, že parlament shledá prezidenta nedůvěryhodným a neschopným plnit prezidentské funkce (čl. 20 základního zákona o prezidentovi státu). V případě uvolnění prezidentské funkce přecházejí pravomoci na předsedu parlamentu (čl. 22 základního zákona o prezidentovi státu).

Navrhnout kandidáta má možnost alespoň 10 poslanců. Volba prezidenta probíhá nepřímo; prezident je zvolen absolutní většinou všech poslanců parlamentu (61 poslanců). Pokud žádný z kandidátů nezíská v prvním kole absolutní většinu, koná se kolo druhé podle stejných pravidel. Pokud ani z druhého kola nevzejde prezident, konají se další kola, v nichž se postupně vyřazují kandidáti s nejmenším ziskem hlasů, až do doby, kdy jeden z kandidátů získá absolutní většinu poslanců, kteří se volby zúčastnili (čl. 8 základního zákona o prezidentovi státu). Funkční období prezidenta je sedmileté a prezident ho může sloužit pouze jednou (čl. 3 základního zákona o prezidentovi státu).

Výkonem veřejné moci je podle základního zákona o vládě z roku 2001 svěřen do pravomoci vládě (čl. 1 základního zákona o vládě)⁷. Vláda vyhláší stav ohrožení (čl. 38 základního zákona o vládě), který musí potvrdit parlament, a válečný stav (čl. 40 základního zákona o vládě), o kterém musí být parlament srozuměn. Výkon veřejné moci v době výjimečného nebo vojenského stavu přechází na vládu, která v takové chvíli může použít jakýchkoli nástrojů k udržení suverenity země, bezpečnosti a zajištění veřejných služeb. Premiér musí být zvoleným poslancem parlamentu; jednotliví ministři ovšem nemusejí být poslanci.

---

prarodičů) podat žádost o udělení izraelského občanství. Imigrace ovlivňovala izraelskou politiku v dalším politickém vývoji.

Knesset.gov.il. The Knesset in the Government System – the Constitution [cit. 7. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_hoka.htm.

Srovnej též ČEJKA, Marek. Dějiny moderního Izraele. Praha: Grada, 2011, s. 61. SARTORI, Giovanni. Strany a Stranické systémy: Schéma pro analýzu. Brno: CDK, 2005, s. 159.

Aktuální data o izraelské populaci viz Central Bureau of Statistics. Population (Monthly Bulletin of Statistics, 12/2012) [cit. 13. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www1.cbs.gov.il/www/yarhon/bl_e.htm.

⁶ Knesset.gov.il. Basic Law: The President of the State [cit. 8. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic12_eng.htm.

⁷ Od vzniku samostatného Státu Izrael se jedná o v pořadí již třetí zákon o vládě. Předcházející zákony byly schváleny v letech 1968 a 1992. Současný zákon se vztahoval na vládu, která vzešla z parlamentních voleb v roce 2003.

Jednotlivé zákony o vládě viz Knesset.gov.il. Basic Law: The Government (1968, original version) [cit. 8. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic1_eng.htm. Basic Law: The Government (1992) [cit. 8. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic7_eng.htm. Basic Law: The Government (2001) [cit. 8. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic14_eng.htm.

Vlastní sestavení vlády upravuje základní zákon o vládě v čl. 7 až 13. Vláda představuje kolektivní orgán s premiérem v čele. Po dobu svého působení musí mít vláda důvěru parlamentu. Při sestavování vlády hraje hlavní roli prezident, jemuž přísluší výběr osoby, která se pokusí sestavit vládu. Prezident tak učiní po konzultaci s předsedy politických stran, které byly zvoleny do parlamentu⁸. Pověřený poslanec má na sestavení vlády zákonnou lhůtu 28 dnů, kterou v případě nutnosti může prezident prodloužit o dalších 14 dnů. Jestliže se sestavení vlády poslancovi nepodařilo nebo parlament vyhlásil této vládě nedůvěru, prezident může pověřit sestavením vlády jiného poslance nebo informovat předsedu parlamentu o nemožnosti sestavení vlády. Pokud prezident informuje předsedu parlamentu o nemožnosti sestavit vládu, navrhnou písemně zástupci stran v parlamentu (po schválení většinou všech poslanců) prezidentovi poslance, který se ve lhůtě 14 dnů pokusí sestavit vládu (čl. 10 základního zákona o vládě). Neúspěch této varianty vede k automatickému vyhlášení předčasných voleb, které se konají poslední úterý před uplynutím 90 dnů od doby, kdy prezident o nemožnosti sestavit vládu informoval poslance. Parlament sám se může usnést a schválit zákon o svém rozpuštění a jakékoli snahy o sestavení vlády skončí.

V případě úspěšného sestavení vlády pověřený poslanec informuje prezidenta a předsedu parlamentu, který určí termín veřejného představení vlády. Na tomto slyšení vláda představí své politické vize a požádá o důvěru parlamentu⁹. Parlament může vládě vyhlásit nedůvěru nadpoloviční většinou všech poslanců s písemným návrhem, zaslaným prezidentovi, poslance, který se má stát příštím premiérem (čl. 28 základního zákona o vládě)¹⁰. Pokud se stranami navrženému poslanci nepodaří vládu sestavit ve lhůtě (tedy maximálně 42 dnů), má se za to, že se parlament rozpouští a poslední úterý před uplynutím 90 dnů se konají nové parlamentní volby. Cestu k předčasným volbám může otevřít také sám premiér, pokud oznámí prezidentovi, že fungování jeho vlády není v momentálním rozložení sil v parlamentu možné. S prezidentovým souhlasem tak dojde k rozpuštění parlamentu (čl. 29 základního zákona o vládě). Nadpoloviční většina poslanců parlamentu může ale přednést prezidentovi návrh poslance, který se pokusí sestavit novou vládu (ve lhůtách zmíněných dříve).

Izraelský parlament (*Knesset*) je zakotven v základním zákonu z roku 1958. Zákon také vymezuje podobu aktivního a pasivního volebního práva. Funkční období parlamentu je čtyřleté a tvoří jej 120 poslanců. Zasedání parlamentu probíhá na dvou schůzích (jarní a letní), jejichž celková doba nesmí klesnout pod osm měsíců za celý kalendářní rok. První schůzi parlamentu zahajuje prezident, v případě jeho nepřítomnosti nejstarší člen parlamentu. Parlament zřizuje výbory, které zajišťují odborné projednání každého návrhu zákona. Podle

---

⁸ Podle původního základního zákona o vládě z roku 1968 měl pověřený premiér lhůtu 21 dnů na sestavení vlády, kterou případně mohl prezident prodloužit o dalších 21 dnů. Pokud se nepovedlo vládu sestavit, prezident mohl vybrat nového člena parlamentu a pověřit ho sestavením vlády. Jestliže tak prezident neučinil, mohli sestavení vlády iniciovat zástupci parlamentních stran, kteří prezidentovi předložili písemný návrh na osobu nového premiéra. Pokud se i tak nepovedlo sestavit vládu, prezident písemně informoval předsedu parlamentu. Následovalo přijetí zákona o rozpuštění parlamentu a následným novým volbám.

Složitá procedura sestavování vlády s krátkými lhůtami na její sestavení vedla ke změně základního zákona o vládě v roce 1992, kdy se zavedla přímá volba premiéra (viz níže).

⁹ Základní zákon nestanovuje, jakou většinou parlament vyslovuje vládě důvěru.

čl. 21a základního zákona o Knessetu mohou jednotlivé výbory posuzovat také ministerské vyhlášky, jejichž znění předpokládá sankci v podobě trestu odnětí svobody. Pokud se k takové vyhlášce výbor neusnese v dané lhůtě, má se za to, že výbor s vyhláškou souhlasí. Vedle výborů parlament může zřizovat vyšetřovací komise v případě nutnosti.

Parlament má podle čl. 34 základního zákona o parlamentu možnost se sám rozpustit. S tímto zákonem se parlament musí také usnést na termínu nových voleb. Novela základního zákona o parlamentu rovněž obsahuje ustanovení, podle něhož čl. 36a umožňuje automatické rozpuštění parlamentu v případě, že parlament do tří měsíců od začátku nového rozpočtového období neschválí rozpočet.

Parlament je usnášeníschopný při jakémkoli počtu poslanců. Ke schválení usnesení je zapotřebí většina přítomných poslanců (čl. 24 a 25 základního zákona o Knessetu).

Volební systém do parlamentu je založen na poměrném zastoupení¹¹. Hlas může získat ta kandidátní listina, která celostátně získala alespoň 2 % hlasů (tzv. volební klauzule)¹². Pro účely parlamentních voleb je celá země rozdělena do jediného obvodu, kde se podle získaných hlasů jednotlivým kandidátním listinám přidělují mandáty. Po vyřazení těch stran, které nezískaly dostatek hlasů pro překročení uzavírací klauzule, se vypočítá celostátní mandátové číslo (počet hlasů, které musí kandidátní listina získat, aby dosáhla alespoň na jeden mandát). V prvním přepočtu se přerozdělují mandáty pomocí Hareovy kvóty; zisk hlasů každé strany se dělí mandátovým číslem, získaným z předchozího výpočtu na celostátní úrovni. Nerozdělené mandáty z prvního přepočtu se přesunou do přepočtu druhého. Druhý přepočet je specifický možností politických stran vytvářet politická spojení. Strany totiž mohou (ještě před vlastními volbami) uzavírat tzv. dohody o přebytku, které umožňují ve druhém skrutiniu spojit nerozdělené hlasy dvou kandidátních listin k získání nerozdělených mandátů¹³. Ve druhém přepočtu se počet hlasů pro každou kandidátní listinu (ať už jednotlivou, nebo vzniklou spojením dvou kandidátních listin podle tzv. dohody o přebytku) dělí počtem mandátů přidělených v prvním přepočtu navýšeným o jedno křeslo. Nerozdělené mandáty jsou tedy přerozděleny podle logiky nejvyššího průměru (tedy logika upravovaného d'Hondtova dělitele, který je obvyklý v poměrné složce volebního systému do skotského parlamentu; v politologické terminologii se tento systém nazývá systémem dodatečného mandátu (*additional member system*) – AMS). Přidání jednoho křesla do dělitele simuluje výsledek přepočtu v případě, že by tato listina získala další mandát. Dosahuje se tak toho, že se mandát přidělí té listině, která na tento mandát má nejvyšší průměr. Dochází k tomu, že kandidátní listiny, které nezískaly v prvním přepočtu žádný mandát, jsou v relativní výhodě.

¹⁰ Jedná se v podstatě o konstruktivní vyhlášení nedůvěry s tím rozdílem, že pokud se nepovede sestavit vládu v čele s navrženým poslancem, dojde k rozpuštění parlamentu a vyhlášení předčasných parlamentních voleb.

¹¹ Vlastní, poněkud složitá, metoda přepočtu hlasů na mandáty se v izraelském případě jmenuje Bader–Offerova metoda (podle poslanců Yohanna Badera a Avrahama Oferu).

K tomu více viz Knesset.gov.il. The Distribution of Knesset Seats Among Lists – the Bader-Offer Method [cit. 13. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/seats_eng.htm.

¹² Postupně došlo ke zvyšování volební klauzule z 1 %, přes 1,5 % na nynější 2 %.

Knesset.gov.il. The Electoral System of Israel [cit. 13. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_beh.htm.

¹³ RYDVAN, Tomáš. Izraelský politický systém. Politologická revue, 2002, 1, s. 72–73.

Nerozdělené mandáty tak fungují jako kompenzační mandáty, kdy relativně posilují kandidátní listiny bez dříve získaných mandátů a oslabují listiny se ziskem mandátů z prvního přepočtu.

Stranický systém, politické strany a integrační prvky systému

Izraelský stranický systém se začal utvářet ještě v období britské mandátní správy před rokem 1948. Až do 70. let 20. století v systému dominovala levicová Strana práce (v době před rokem 1948 *Mapai*; v současnosti *Avoda*)¹⁴; Od 70. let dochází k postupnému vytváření dvoupólového uspořádání stranického systému, kdy proti sobě stojí levicová Strana práce (*Avoda*) a pravicová strana *Likud*. Postupně se od poloviny poslední dekády objevuje silná středová strana (*Kadima*). Stranický systém se i v současnosti vyznačuje značnou roztržitostí¹⁵.

Díky roztržitosti stranického systému se v politickém systému objevují určité integrační prvky, jejichž účelem je zvýšit funkčnost a stabilitu vládnutí¹⁶. Prvním prvkem jsou ústavní lhůty na sestavení vlády. Tyto lhůty mají vytvářet tlak na politické strany, aby směřovaly k dohodě o vládní koalici. Druhým prvkem, který se v systému vyskytoval, byla přímá volba premiéra. Premiér se volil přímo v letech 1996–2001 (celkem třikrát). Funkční období premiéra bylo shodné s funkčním obdobím parlamentu (tedy čtyřleté). Volba probíhala dvoukolovým systémem; v prvním kole byl zvolen ten kandidát, který získal nadpoloviční většinu všech hlasů. Do druhého kola, konaného za 14 dnů, postoupili dva kandidáti s největším počtem hlasů. Ze druhého kola vzešel jako vítěz ten kandidát, který získal absolutní většinu hlasů. Konstrukce premiérského postavení předpokládala, že mu mohl parlament vyjádřit nedůvěru; v takovém případě se ale s odstupujícím premiérem rozpouštěl také parlament a vyhlášovaly se nové parlamentní a premiérské volby. Premiér mohl zároveň iniciovat se souhlasem prezidenta rozpuštění parlamentu.

Fungování přímé volby premiéra v politickém systému bylo již v době její přítomnosti kritizováno z akademických kruhů. Argument, že přímou volbou premiéra (hlavy moci výkonné) se posílí stabilita a efektivita výkonu veřejné moci, odmítali politologové především proto, že souběžně probíhaly premiérské a parlamentní volby. Tento souběh nedokázal zajistit vytvoření stejných většin, a tak (přímo zvolený) premiér se nemohl opřít o stabilní většinu v parlamentu¹⁷, která jediná umožňovala i nadále potvrzovat vládní program a uvádět ho

¹⁴ HAZAN, Reuven. Presidential Parliamentarism: Direct Popular Election of the Prime Minister, Israel's New Electoral and Political System. *Electoral Studies*, 15, 1, s. 22.

Dominance strany *Mapai* nevyplyvá ani tak z levicové orientace celé společnosti, ale z dominance zástupců této strany ve Světové sionistické organizaci a Židovské agentuře pro Palestinu před rokem 1948.

SARTORI, Giovanni. *Strany a Stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno: CDK, 2005, s. 164.

¹⁵ HAZAN, Reuven. Presidential Parliamentarism: Direct Popular Election of the Prime Minister, Israel's New Electoral and Political System. *Electoral Studies*, 15, 1, s. 22.

V současnosti je přítomno 12 stran v parlamentu.

¹⁶ Podobně jako v případě stranické roztržitosti se i o přímé volbě premiéra uvažovalo jako o nástroji, který by napomohl překonat nestabilitu systému plynoucí ze značného množství stran s malým počtem získaných mandátů.

HAZAN, Reuven. Presidential Parliamentarism: Direct Popular Election of the Prime Minister, Israel's New Electoral and Political System. *Electoral Studies*, 15, 1, S. 28.

¹⁷ SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: SLON, 2001, s. 125–126.

v praktickou politiku. Přímá volba premiéra, ačkoli dle V. Bogdanora¹⁸ kopírující uspořádání poloprezidentských systémů francouzského typu, totiž opomněla fakt, že v poloprezidentských systémech se konají nejprve prezidentské volby a až následně volby parlamentní. Voliči tak mají možnost zjistit, kdo se stane prezidentem a potvrdit jeho většinu i v parlamentu. Kvůli souběhu parlamentních a premiérských voleb ale nemuselo dojít ke vzniku souhlasných většin, které jediné mohly zaručit efektivní výkon veřejné moci. Kromě akademické kritiky se při zpětném hodnocení přímé volby premiéra ukazovalo, že došlo namísto konsolidace stranického systému¹⁹ k jeho „rozbití“. To se projevilo dvěma způsoby. Zaprvé, přímo zvolený premiér se vymezoval vůči své straně, čímž došlo k rozvázání vnitrostranické loajality a vztahu stranické základny a jejích elit. Zadruhé, v takto fragmentovaném systému se premiér musel sám starat o zajištění většinové podpory v parlamentu, a proto sám vedl politická jednání s ostatními stranami. Tímto způsobem docházelo k posilování vlivu krajních a v podstatě marginálních stran²⁰.

Politologické studie hodnotí izraelský stranický systém jako značně složitý, který obsahuje náboženské štěpné linie (židovské a arabské náboženské strany a strany antiklerikální) a štěpné linie etnické (ruské)²¹. Na pravolevém spektru, základním rozdělení stranického systému, se nacházejí strany *Likud* (pravice) a *Avoda* (levice). Jejich odlišení se zakládá na vztahu k palestinské problematice. Izraelská pravice upřednostňuje silové řešení izraelsko-palestinského konfliktu, zatímco levice úsilí směřuje spíše k diplomatickému řešení²². V roce 2005 se objevilo uprostřed obou pólů národní liberální hnutí tehdejšího premiéra Ariela Šarona *Kadima*, které se záhy stalo nejsilnějším politickým proudem v Izraeli²³. Vznik silného středového hráče se v politologické teorii vysvětluje prostřednictvím značné polarizace systému²⁴. Letošní volby ale svými výsledky ukázaly posun opět k dvoupólovému uspořádání bez přítomnosti silného středu (strana *Kadima* v letošních volbách propadla).

Riziko nesouhlasných většin uvádí také HAZAN, Reuven. Presidential Parliamentarism: Direct Popular Election of the Prime Minister, Israel's New Electoral and Political System. *Electoral Studies*, 15, 1, s. 32.

¹⁸ SARTORI, Giovanni. Srovnávací ústavní inženýrství. Praha: SLON, 2001, s. 125–126.

¹⁹ V ideálním případě se očekávalo, že strany budou usilovat o získání nejvyššího možného počtu hlasů a postu premiéra. To na ně vytvářelo tlak, aby se sdružovaly, a zvyšovaly tak svoje šance.

²⁰ RYDVAN, Tomáš. Izraelský politický systém. *Politologická revue*, 2002, 1, s. 72–73.

²¹ Mnohonárodnostní struktura Státu Izrael je dána přistěhováním lidí židovského původu z jednotlivých zemí světa (tzv. diaspora).

SARTORI, Giovanni. Strany a Stranické systémy: Schéma pro analýzu. Brno: CDK, 2005, s. 162.

²² RYDVAN, Tomáš. Izraelský politický systém. *Politologická revue*, 2002, 1, s. 85.

Pravolevá dimenze stranického systému se kvůli vztahu obou pólů k řešení izraelsko-palestinského konfliktu označuje za dimenzi bezpečnostní.

HAZAN, Reuven. Kadima and the Centre: Convergence in the Israeli Party System. *Israel Affairs*, 13, 2, s. 272.

²³ V bezpečnostní dimenzi představovala tato strana poměrně nový prvek, protože prosazovala stažení izraelské armády ze Západního břehu Jordánu (z palestinských území). Objevila se tak třetí varianta řešení izraelsko-palestinského konfliktu: silové udržení celistvosti státu, vznik palestinské autonomie v rámci státu, rozdělení území a vznik palestinského státu.

²⁴ HAZAN, Reuven. Kadima and the Centre: Convergence in the Israeli Party System. *Israel Affairs*, 13, 2, s. 271.

Aritmetickým vítězem letošních voleb se stala strana *Likud* předsedy (a současně i premiéra) Benjamina Netanjahu²⁵. V období vzniku Státu Izrael se strana postupně vytvářela jako konfederace stran (Prograsivní strany, Sionistů a *Cherut*). Strana v izraelském stranickém systému reprezentuje ekonomicky státně intervencionistickou politiku²⁶; z hlediska bezpečnosti a státní integrity se strana nachází na pozicích silného státu. Až do roku 1977 se strana nacházela v opozici, následně se strana začala účastnit koaličních vlád.

Druhou nejsilnější stranou se stalo politické hnutí *Yesh Atid* (v překladu Strana budoucnosti). Strana svým programem stojí na pozicích populistického liberalismu. Podle programu se strana snaží vymezit vůči tradičním politickým stranám (strana rovněž zmiňuje nutnost změny politického systému, ovšem bez konkrétních návrhů) a dále zdůrazňuje materiální zabezpečení voličů (rozvoj bytové politiky, školské politiky, politiky vládní pomoci malým podnikům)²⁷. Předsedou strany je Yair Lapid.

Strana práce (*Avoda*, dříve *Mapai*) představovala až do 70. let dominantní stranu stranického systému. Strana práce zastávala pozice sociálnědemokratického proudu v rámci politického systému. Strana se staví na pozicích sekularizovaného liberalismu. Lidská práva považuje za univerzální hodnotu bez ohledu na náboženství. Do současných voleb nastoupila strana s programem ekonomické restrukturalizace země, obnovy hospodářství státní podporou všech velikostí podnikání, těžkého i lehkého průmyslu a oborů s vysokou přidanou hodnotou²⁸. Předsedkyní strany je Shelly Yachimovich.

Židovský domov – Národní unie (*Bayit Yehudi*) představuje nejsilnější náboženskou stranu zastoupenou v současném parlamentu. Strana zdůrazňuje náboženskou povahu Státu Izrael a ve svém programu požaduje návrat k sionistické tradici státu (a s tím spojené vzdělávání v sionistické tradici) a náboženský charakter státu. Program strany obsahuje rovněž požadavky na státní financování náboženského vzdělávání. Strana klade důraz na židovské obyvatelstvo žijící v diaspoře. V omezené míře se strana věnuje ekonomice (volná soutěž, snižování daňové zátěže pro střední třídu, postupné rušení monopolních odvětví). Strana se rovněž zasazuje o posílení vztahů s arabskou proi-zraelskou menšinou²⁹. Předsedou strany je Naftali Bennett.

Politická strana *Šas* představuje ultra-ortodoxní stranu sefardských Židů. Reprezentuje tento náboženský proud voličstva ve společnosti. Snaží se zlepšit postavení sefardských Židů ve společnosti³⁰. Strana má napojení na nejvyšší rabíny. Předsedou strany je Eli Yishai.

Jahadut Ha'Tóra představuje další náboženskou stranu, která se nachází na pomyslné středové pozici z hlediska ortodoxnosti náboženských stran (nejortodoxnější je strana Šas). Strana se skládá ze dvou frakcí. Jedna z těchto dvou frakcí zastupuje aškenázské Židy. Strana

²⁵ The Likud Party [cit. 13. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <https://www.likud.org.il/en/>.

²⁶ RYDVAN, Tomáš. Izraelský politický systém. Politologická revue, 2002, 1, s. 86–87.

²⁷ Yesh Atid.org.il. Why us [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://en.yeshatid.org.il/why-us>.

²⁸ Havoda.org.il. Labor in English [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.shelly.org.il/node/2011>.

²⁹ Baityehuda.org.il [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://baityehudi.org.il/englp/our.htm>.

³⁰ Knesset.org.il. Parliamentary Groups – Shas [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.knesset.gov.il/faction/eng/FactionPage_eng.asp?PG=2.

odmítá odluku státu od židovského náboženství a ve svých názorech se jednoznačně staví na pozici náboženského tradicionalismu³¹. Současným předsedou strany je Yaakov Litzman.

Strana *Merec* reprezentuje sionistické sociálnědemokratické hnutí, které na jedné straně zdůrazňuje jedinečnou povahu státu, na straně druhé odmítá náboženský fundamentalismus. V některých otázkách (registrované partnerství osob stejného pohlaví, práva adoptovaných dětí těmito páry) se strana staví na pozici liberální. Strana rovněž intenzivně požaduje obnovení mírových rozhovorů a vznik palestinského státu, což by pomohlo při řešení izraelsko-palestinského konfliktu³². Předsedkyní strany je Zahava Gal-On.

Hatnuah představuje politickou platformu bývalé izraelské ministryně zahraničí Cipi Livniové (2006–2009). Strana zdůrazňuje svůj liberální sionistický záběr; z tohoto důvodu strana usiluje o obnovu mírových rozhovorů a vytvoření palestinského státu, což by uklidnilo a stabilizovalo situaci v oblasti. Vedle toho strana usiluje o náboženskou svobodu v zemi, která je zaručena v Deklaraci nezávislosti. Kromě toho strana zdůrazňuje svůj sociální apel (z pozic moderního liberalismu). Strana usiluje o změnu daňové politiky (více pásem DPH) a rovněž zdůrazňuje otázky životního prostředí³³.

Ra'am (Jednotná arabská kandidátka) představuje stranu arabského obyvatelstva, která usiluje o mírové řešení izraelsko-palestinského konfliktu³⁴. Předsedou strany je Ibrahim Sarsum.

Chadaš reprezentuje arabské voliče, ačkoli se jedná o společný izraelsko-arabský projekt, a klade důraz na mírové řešení konfliktu. Zasaduje se o práva arabských uprchlíků na návrat na zabraná izraelská území, finanční kompenzaci s tím spojenou. V socioekonomických otázkách strana představuje marxistickou levicí v Izraeli³⁵, která vznikla z Komunistické strany Černých panterů³⁶.

Balaad zastupuje zájmy izraelských Arabů, kteří usilují v obecné rovině zrovnoprávnění arabského obyvatelstva³⁷. V socioekonomických otázkách je strana nalevo od středu s důrazem na spravedlivou daňovou politiku s úlevy pro nízko příjmové skupiny³⁸.

Kadima (Střed) vznikla poměrně nedávno z iniciativy Ariela Šarona. Vznik této strany změnil formát izraelského stranického systému z dvoustranického na systém se silnou středovou

³¹ Jewish Virtual Library.org. United Torah Judaism [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/UTJ.html>.

³² Meretz.org.il. The "Four Point Plan" for Initiating the Peace Process [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://meretz.org.il/english/four-point-plan-initiating-peace-process>.

Meretz.org.il. Meretz Achievements [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://meretz.org.il/meretz-achievements>.

³³ Hatnua.org.il. Hatnua English Tzipi Livni [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.hatnua.org.il/#!hatnua-english/ckla>.

³⁴ ZÁHORA, Jakub. Vybraná témata 3/2009: Izraelský politický systém a strany. Parlamentní institut. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=54623>.

³⁵ ZÁHORA, Jakub. Vybraná témata 3/2009: Izraelský politický systém a strany. Parlamentní institut. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=54623>.

³⁶ Jewish Virtual Library.org. Hadash [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/Hadash.html>.

³⁷ ZÁHORA, Jakub. Vybraná témata 3/2009: Izraelský politický systém a strany. Parlamentní institut. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=54623>.

³⁸ Jewish Virtual Library.org. Hadash [cit. 20. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/NDA.html>.

stranou a v době svého vzniku byl znakem snahy vyřešit palestinskou otázku, která nenacházela podporu ze strany Likudu. Význam této strany se ale po letošních volbách zmenšil (viz volební výsledky). V socioekonomických otázkách strana zdůrazňuje volný trh s aktivní státní účastí na zmírňování negativních dopadů trhu na občany. V otázkách společenských se strana zasazuje o zmírňování rozdílných postojů mezi ortodoxní a neortodoxní částí izraelské společnosti³⁹.

Volební výsledky⁴⁰ a povolební jednání

Ačkoli se předchozí parlamentní volby konaly v roce 2009⁴¹, volby v lednu roku 2013 byly volbami předčasnými (termín řádných voleb by podle předchozího harmonogramu odpovídal podzimu letošního roku)⁴². Předčasné volby vyvolalo odstoupení někdejšího premiéra Benjamina Netanjahu (*Likud*) v říjnu roku 2012, který konec své vlády a úmysl uspořádat předčasné volby oznámil po neúspěšném schvalování rozpočtu na letošní rok v parlamentu⁴³. Původní odhady uváděly opětovné vítězství Likudu a uvažovaly vytvoření vládní koalice v podobném formátu (Likud, Šas, Židovský domov, Strana práce-Avoda).

První náznaky o nestabilitě koaličního uspořádání se objevily ale již v květnu roku 2009, kdy z koaliční vlády odešli zástupci Strany práce. Vládní většina v parlamentu se sice zmenšila, ale byla v zápětí vyrovnávána vstupem Kadimy do vlády⁴⁴.

Obvyklým tématem izraelské politiky je bezpečnostní politika státu a řešení izraelsko-palestinské otázky. Předvolební kampaň se na podzim roku 2012 ale zabývala ekonomickou situací země, celkovým poklesem životní úrovně a růstem cen. Vstup země do OECD (2010) spojený s následným odhadem ekonomické situace v roce 2012 (především míra zadlužení a nutnost škrtnů ve státním rozpočtu na rok 2013) umocnil důraz na ekonomická témata⁴⁵.

³⁹ HAZAN, Reuven. Kadima and the Centre: Convergence in the Israeli Party System. *Israel Affairs*, 13, 2. S. 278–279.

⁴⁰ Volební výsledky viz tabulka 1.

⁴¹ K výsledkům předchozích voleb viz ZÁHORA, Jakub. Vybraná témata 3/2009: Izraelský politický systém a strany. Parlamentní institut. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=54623>.

Vítězem voleb se stala Kadima s náskokem jednoho mandátu před Likudem. Prezident Šimon Peres ale pověřil předsedu Likudu Netanjahu, aby vládu sestavil. Stalo se tak poprvé v izraelské novodobé historii, kdy vládu nesestavoval vítěz voleb.

K tomu viz iDNES.cz. Izraelskou vládu nesestaví vítěz voleb. Prezident pověřil Netanjahua [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/izraelskou-vladu-nesestavi-vitez-voleb-prezident-poveril-netanjahua-led-zahranicni.aspx?c=A090220_124535_zahranicni_stf.

⁴² IPU.org. IPU Parline Database – Israel (Knesset), Last election [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.ipu.org/parline-e/reports/2155_E.htm.

⁴³ Voanews.com. Israeli Cabinet Approves January 22 Early Election [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.voanews.com/content/israel-elections/1526242.html>.

⁴⁴ Smyslem tohoto pozdějšího vstupu byla snaha dvou největších stran prosadit zákon o branné povinnosti upravující tuto povinnost pro ultra-ortodoxní věřící. Neúspěch předkládaného návrhu zákona opět vedl k vystoupení Kadimy z koalice.

HAZAN, Reuven. 2013 Israeli Pre-Election Report [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://themonkeycage.org/blog/2013/01/02/2013-israeli-pre-election-report/>.

⁴⁵ HAZAN, Reuven. 2013 Israeli Pre-Election Report [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://themonkeycage.org/blog/2013/01/02/2013-israeli-pre-election-report/>.

Vedle toho se uváděla samozřejmě všudypřítomná témata bezpečnosti. Sjednovací tendence na úrovni stranického systému (vytvoření předvolební koalice Likud Náš Domov, kde se propojily jestřábí síly). Podobně i

Sestavením vlády byl pověřen prezidentem Šimonem Peresem předseda nejsilnější strany Likud Náš Domov Benjamin Netanjahu. Formát budoucí vlády se odvíjel od toho, jakou variantu bezpečnosti politiky Netanjahu zvolí. Propojení jestřábích stran (s radikálním postojem k řešení izraelsko-palestinské otázky⁴⁶) a náboženských stran by bývalo vedlo k těsné většině 61 křesel. V takovém formátu by Likud představoval nejumírnější stranu. Aritmeticky výhodnější se proto jevila koalice propojující střed (*Yesh Atid*, Strana budoucnosti) a levicovou *Avodu* (Strana práce) s 65 mandáty⁴⁷. V ústavně dané 28 denní lhůtě se sestavení vlády nepodařilo. V dodatečné lhůtě jednoho týdne Netanjahu v polovině března oznámil definitivní sestavení vládní koalice, které kombinovalo oba přístupy. Do vládní koalice vstoupila středová strana *Yesh Atid*, Židovský domov a *Hatnua*⁴⁸ s 68 mandáty. Vláda předstoupila před parlament 18. března 2013 s žádostí o důvěru.

Programově vláda zdůrazňovala pokračování mírových rozhovorů s Palestinou (i s podporou opoziční *Avody*; zároveň vláda pokračuje v podpoře osidlování palestinských území) a urychlené řešení ekonomické krize⁴⁹.

Tabulka 1 Volební výsledky, parlamentní volby, leden 2013

Strana	% hlasů	mandáty
Likud Náš Domov	23,32	31
Strana budoucnosti (<i>Yesh Atid</i>)	14,32	19
Strana práce (<i>Avoda</i>)	11,39	15
Židovský domov – Národní unie (<i>Bayit Yehudi</i>)	9,12	12
Šas	8,75	11
Jednotný judaismus tóry (<i>Jahadut Ha'Tóra</i>)	5,17	7
Merec	4,54	6
Hatnua	4,99	6
Jednotná arabská kandidátka (<i>Ra'am</i>)	3,65	4
Chadaš	2,99	4
Balad	2,56	3
Střed (<i>Kadima</i>)	2,10	2

povolnění analýzy zdůrazňovaly nutnost Netanjahua kontrolovat pravicové frakce s mnohem militantnější náladou uvnitř jeho vlastní strany.

V předvolební kampani proběhla také týdenní vojenská operace Pilíř obrany, kdy izraelské ozbrojené síly zasahovaly proti organizaci Hamas v pásmu Gazy. Význam této operace na volební výsledky je podle politologů nejednoznačný.

K tomu viz blíže FINKEL, Evgeny. 2013 Israeli Parliamentary Election: More The Same In a Totally New Game [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://themonkeycage.org/2013/01/23/2013-israeli-parliamentary-elections-more-the-same-in-a-totally-new-game/>.

⁴⁶ Otázka rozdělení izraelských stran na strany jestřábů a holubic viz přednášky SPIVAK, Rhonda. Difference between doves and hawks has narrowed – Likud, Kadima, Labour Are All Centre Parties (přednáška R. Hazana) [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.israelbehindthenews.com/bin/content.cgi?ID=4008&q=1>.

⁴⁷ HAZAN, Reuven. 2013 Israeli Parliamentary Election Post-Election Report [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://themonkeycage.org/2013/01/26/2013-israeli-parliamentary-election-post-election-report/>.

⁴⁸ BBC.co.uk. Israel PM Netanyahu 'reaches coalition deal' [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-21745344>.

⁴⁹ BBC.co.uk. New Israeli government sworn in [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-21835164>.

Volební účast činila 67,8 % oprávněných voličů. Zdroj volebních údajů IFES Election Guide⁵⁰.

Použitá literatura a zdroje

ČEJKA, Marek. Dějiny moderního Izraele. Praha: Grada, 2011, s. 352.

FINKEL, Evgeny. 2013 Israeli Parliamentary Election: More The Same In a Totally New Game [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://themonkeycage.org/2013/01/23/2013-israeli-parliamentary-elections-more-the-same-in-a-totally-new-game/>.

FREEDMAN, Robert. Contemporary Israel: domestic politics, foreign policy, and security challenges. Boulder: Westview Press, 2009, s. 352.

HAZAN, Reuven. 2013 Israeli Parliamentary Election Post-Election Report [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://themonkeycage.org/2013/01/26/2013-israeli-parliamentary-election-post-election-report/>.

HAZAN, Reuven. 2013 Israeli Pre-Election Report [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://themonkeycage.org/blog/2013/01/02/2013-israeli-pre-election-report/>.

HAZAN, Reuven. Kadima and the Centre: Convergence in the Israeli Party System. Israel Affairs, 13, 2, s. 266–288.

HAZAN, Reuven. Presidential Parliamentarism: Direct Popular Election of the Prime Minister, Israel's New Electoral and Political System. Electoral Studies, 15, 1, s. 21–37.

RYDVAN, Tomáš. Izraelský politický systém. Politologická revue, 2002, 1, s. 63–91.

SARTORI, Giovanni. Strany a Stranické systémy: Schéma pro analýzu. Brno: CDK, 2005, s. 467.

SARTORI, Giovanni. Srovnávací ústavní inženýrství. Praha: SLON, 2001, s. 238.

ZÁHORA, Jakub. Vybraná témata 3/2009. Izraelský politický systém a strany. Parlamentní institut. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=54623>.

Webové stránky zpravodajských portálů

Webové stránky politických stran

Webové stránky izraelského parlamentu Knesset.org.il

Webové stránky Ústředního statistického úřadu Cbs.gov.il

Webové stránky IFES Election Guide.org

---

⁵⁰ IFES Election Guide – Election Profile for Israel – Results [cit. 23. 3. 2013]. Dostupný z WWW: <http://electionguide.org/results.php?ID=2334>.